

SPOSOBNOST UČENIKA ZA RJEŠAVANJE SPOROVA

Dr.sc. Marijana Škutor¹, doc.

Sveučilište Hercegovina

Sažetak: *Važnost uspješne komunikacije među učenicima moguće je uvjet za bolja učenička postignuća. Stoga je sposobnost učenika za rješavanje sporova bitan čimbenik za poboljšanje komunikacije istih. Ovaj rad daje pregled nalaza istraživanja o sposobnosti učenika za rješavanje sporova, kao i načine rješavanja istih. U istraživanju je sudjelovalo 399 učenika, od toga 148 (37,1%) učenika i 251 (62,9%) učenica. Nisu utvrđene značajne razlike u percepciji vlastite sposobnosti za rješavanje sukoba/sporova s obzirom na spol i školu koju učenici pohađaju. Prema rezultatima istraživanja, sudionici važnost pridaju iznošenju vlastitog mišljenja, uvažavanje tuđeg mišljenja, ali i iznošenje argumenata za obranu vlastitog mišljenja. Učenici se procjenjuju najspособnijima za prihvaćanje zajedničkog rješenja sukoba ili spora, a najmanje sposobnim se procjenjuju za prilagodbu vlastitog mišljenja o sukobu ili sporu. Sposobnost učenika za rješavanje spora trebalo bi biti još jedna od njegovih bitnih kompetencija. Na školama je obveza u okviru izvannastavnih aktivnosti osmisliti i organizirati radionice za učenike u jačanju gore navedene kompetencije.*

Ključne riječi: *iznošenje vlastitog mišljenja, komunikacija, sporovi među učenicima, zajedničko rješenje.*

Uvod

Budući su kroz povijest sporovi bili sastavnim dijelom ljudske komunikacije u svim aspektima i sferama života, nepotrebno ih je definirati. Razlike u mišljenjima zbog različitih ljudskih osobnosti, svjetonazora, ili vrijednosnih sustava veoma su česti i skoro svakodnevni. Iznošenje drugačijih stavova pojedinaca i skupina poželjni su u svrhu poboljšanja kvalitete komunikacije i poslovne učinkovitosti. Bitno je istaknuti kako u sporovima veoma često izostaje tolerancija i uvažavanje tuđeg mišljenja što će moguće postojeće sporove dodatno zakomplicirati i produbiti. Ovaj rad istražuje sposobnost učenika za rješavanje sporova.

Doživljavanje razlika između pojedinca ili skupina, ujedno promatranje istih kao prijetnje jedni drugima, ali i ugroze vlastitih pozicija, vrijednosti i potreba, kao spor definiraju (Petz, 1992; Ajduković i Sladović-Franz, 2003). Uvjet za pojavu sukoba je postojanje najmanje dvije strane koje žele iznijeti i realizirati svoja mišljenja i naume, bez uvažavanja argumenata i mišljenja suprotne strane koju doživljavaju kao prepreku i prijetnju (Ajduković i Pećnik, 1994; Uzelac, 2000). Ting-Toomey i suradnici, 2000; Hammer, 2005, definiraju sukob kao proces neslaganja između minimalno dvije osobe koje su u međuovisnosti zbog privatnih ili profesionalnih razloga te iznose različite interese, stajališta, procese i/ili ciljeve prilikom međusobne interakcije te ne mogu naći zajednička rješenja. Vlah (2013), ističe kako struktura sporova sadrži međusobno povezane elemente a to su: a) situacija sukoba, b) ponašanje u sukobu i c) motivacijske dispozicije.

Suvremena škola je često koncipirana na način da promovira natjecanje među učenicima, status i ocjene, a veoma često se zanemaruju važna pitanja *kako se učenik osjeća u školi i ima li osjećaj pripadnosti razrednoj zajednici?* Ovakvo školsko okruženje često biva razlogom sukobljavanja među učenicima

¹ marijana.skutor@gmail.com

(Coleman i Deutsch, 2000; Silver i Harkins, 2007). Kreidler (1984), izdvaja tri vrste sukoba u učionici: sukob resursa, sukob interesa i sukob vrijednosti. Mnoštvo interesa kod učenika kao što su: potreba za moći, prijateljstvom, samopoštovanjem, postignućem ili pripadanjem određenim vršnjačkim grupama mogu dovesti do sporova među učenicima (Palmer, 2001). Važan čimbenik za nastanak sukoba često je nesposobnosti učitelja u upravljanju razrednom okolinom, odnosno nepostojanje školske discipline (Kyriacou (1995). Prema rezultatima istraživanja Puzić, Baranović i Doolan (2011), sporovi među učenicima su najčešće verbalni, a ponekad su fizički. Međutim, učenici ističu nastavnike kao važne pomagače i suradnike u pružanju podrške pri rješavanju sporova. Šimić Šašić (2016) ističu važnost kvalitetne suradnje između učenika i učitelja kao preduvjet za uspješnu socijalnu interakciju, uz manju mogućnost ponašajnih problema. Sporovi među učenicima i učiteljima utječu na prosocijalno ponašanje te moguće pridonose porastu agresivnog ponašanja kod učenika. Također utječu na održavanja discipline, ali i suradničke odnose među učenicima (Fox-Koepke i Harkins, 2008).

Međusobno sukobljavanje učenika česta je pojava koja ambivalentnu ulogu koja jer u jednakoj mjeri može biti konstruktivna i destruktivna. Stoga je od velike važnosti iskoristiti pozitivno iskustvo kako bi se učenici potaknuli na razmišljanje o načinu rješavanja i upravljanja sporom. Zajednički cilj svih sudionika spora svakako bi trebao biti pronalazak zajedničkog rješenja (Šimić, Šašić, 2013). Zbog nedovoljnog znanja i vještina učitelji se veoma često smatraju nedovoljno osposobljenim za upravljanje sporovima među učenicima. Važnost implementacije i primjene programa namijenjeni za rješavanje sporova na nivou škole od velikog je značaja (Sagkal, Turnuklu i Totan, 2016).

Sandy (2003) ističe korelaciju između socijalnih vještina i vještina rješavanja sporova. Ajduković, (2003), navodi ključne pretpostavke konstruktivnog rješavanja sukoba te primarno navodi komunikacijske vještine, spremnost na suradnju i poznavanje vještina nenasilnog rješavanja sukoba. Pretpostavlja se kako obrasci ponašanja koje dijete usvoji i primjenjuje kod rješavanja sporova u ranijoj dobi, kasnije postanu dio njegove osobnosti. Primjena adekvatnih obrazaca ponašanja kod sporova snažno utječe na razvoj komunikacijskih vještina i formiranje osobnosti kod djece (Vlah, 2013). Ključne su tri metode kod rješavanja sporova a to: su pregovaranje, mirenje i medijacija (Ibišević-Muminović i Pijaca (2009).

Osposobljavanje učitelja za medijaciju, postupak pregovaranja i pronalaska rješenja važna je zadaća svake škole. U svrhu poticanja učenika u proces rješavanja sporova važnu ulogu u medijaciji ima učitelj koji direktno pomaže pri rješavanju sporova bilo pojedinačno ili u skupinama (Silver i Harkins, 2007). Na ovaj način se osnažuje uloga svakog učenika u sporu ujedno im se pruža mogućnost kontroliranja svojih interpersonalnih sporova. S ciljem osnaživanja njihove osobnosti poboljšanja komunikacije socio-emocionalni aspekt nastave postaje bitan čimbenik za uspostavljanje i održavanje pozitivne klime u razredu, ali je jedan od načina za smanjenje sporova u razredu (Škutor, 2016). Stoga bi učitelji trebali biti pravedni, profesionalni i dosljedni u svojoj učiteljskoj zadaći kako bio se učenici ugledali na njih.

Metodologija istraživanja

Cilj ovog rada bio je utvrditi sposobnost učenika za rješavanje spora, kao i načine iznalaženja zajedničkog rješenja.

Za potrebe istraživanja korišten je anketni upitnik preuzet iz Publikacije „Nasilje ostavlja tragove-zvoni za nenasilje“, temeljio se na instrumentu koje je za potrebe Centra za mirovne studije u sklopu publikacije *Učiti za mir* izradio Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja Instituta za društvena istraživanja² Zagreb 2010. godine. Dijelovi upitnika koji se odnose na opću ocjenu ponašanja škole i njezinih aktera, atmosferu u školi, samoefikasnost u konstruktivnom rješavanju sukoba ili sporova, pojavnost i učestalost agresivnog ponašanja učenika, zastupljenost tema mirovnog obrazovanja u nastavi te osnovnim demografskim podacima preuzeti su gotovo u cijelosti iz navedene studije. Za potrebe ovog rada je izdvojen dio istraživanja koji se odnosi na sposobnost učenika za rješavanje sporova. Uz

²Upitnik je preuzet iz publikacije o provedenom istraživanju u sklopu projekta „Nasilje ostavlja tragove - zvoni za nenasilje“. <https://www.cms.hr/hr/publikacije/nasilje-ostavlja-tragove-zvoni-za-nenasilje>

prethodno odobrenje nadležnih u anketiranim školama, anketni upitnik su ispunjavali učenici tri srednje škole grada Sudioncima je uz prethodno dobivene upute od provoditelja istraživanja, za ispunjavanje anketnog upitnika bilo potrebno oko 30 minuta.

Sve statističke obrade napravljene su u programu SPSS 20.0 (IBM Corp., Armonk, NY, USA). Normalnost distribucija rezultata na Skali stavova o školi te skali Percipiranih vještina rješavanja sukoba testirana je Kolmogorov-Smirnovljevim testom. Pokazalo se da se distribucije rezultata razlikuju statistički značajno od normalne - negativno su asimetrične. Blaga negativna asimetričnost rezultata je i očekivana s obzirom na ispitivane konstrukte. Međutim, autori sugeriraju da je, iako distribucije odstupaju značajno od normalne, moguće primjenjivati parametrijske postupke ukoliko su distribucije relativno pravilne (nisu bimodalne ili u obliku slova U) te ako su uzorci dovoljno veliki i slične veličine (Petz, Kolesarić i Ivanec, 2012). Budući da podaci ovog istraživanja udovoljavaju navedenim uvjetima, u statističkoj obradi navedenih skala koristiti će se parametrijski postupci

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 399 učenika, od toga 148 (37,1%) učenika i 251 (62,9%) učenica. Najveći broj učenika bio je iz gimnazije (n=200; 50,1%), potom srednje turističke škole (n=103; 25,8%) i ekonomske škole (n=96; 24,1%). Spolna zastupljenost učenika u pojedinim školama prikazana je u *Tablici 1.*

Tablica 1. Prikaz spolne zastupljenosti ispitanih učenika u pojedinim školama

		Srednja turistička	Gimnazija	Ekonomska škola
		n (%)	n (%)	n (%)
Spol	Žensko	57 (55,3)	133 (66,5)	61 (63,5)
	Muško	46 (44,7)	67 (33,5)	35 (36,5)
	Ukupno	103 (100)	200 (100)	96 (100)

Prosječan školski uspjeh svih ispitanih učenika na kraju prošle školske godine bio je 3,91 (min=1,00; max=5,00; SD=0,858).

Tablica 2. Testiranje značajnosti razlika u školskom uspjehu prošle godine s obzirom na spol učenika, t-testom za nezavisne uzorke

spol	N	X	SD	t	Df	p
ženski	251	4,05	,774	4,211	263,69	<0,001*
muški	148	3,67	,938			

Utvrđene su značajne razlike u prosječnom školskom uspjehu na kraju prošle školske godine s obzirom na spol sudionika. Učenice su u prosjeku postigle bolji uspjeh od učenika.

Tablica 3. Testiranje značajnosti razlika u školskom uspjehu prošle godine s obzirom na školu koju učenici pohađaju (jednosmjerna ANOVA)

	N	X	SD	F	df	P
Srednja turistička	103	3,76	,781	83,201	2	<0,001*
Gimnazija	200	4,33	,581			
Ekonomska škola	96	3,19	,900			

Utvrđena je značajna razlika u uspjehu učenika prošle godine s obzirom na to koju školu pohađaju. Kako bi se utvrdilo između učenika kojih škola postoje značajne razlike provedeno je post hoc testiranje.

Rezultati istraživanja

Tablica 5. Percepcija sposobnosti za rješavanje sukoba/sporova

3. U situacijama kad se nađeš u sporu ili sukobu s nekim učenicom/ učenicom, koliko se osjećaš sposobnim učiniti sljedeće:	Nimalo Sposoban	Malo	Osrednje	Znatno	Izrazito sposoban
Reći tom učeniku/ učenici da sukob ili spor među vama postoji.	20 (5,0)	31 (7,8)	151 (37,8)	99 (24,8)	98 (24,6)
Iznijeti vlastito mišljenje o sukobu ili sporu.	8 (2,0)	21 (5,3)	79 (19,8)	119 (29,8)	172 (43,1)
Saslušati mišljenje učenika/ učenice s kojim/ kojom si u sukobu ili sporu	13 (3,3)	31 (7,8)	89 (22,3)	114 (28,6)	152 (38,1)
Uvažiti argumente učenika/ učenice s kojim/ kojom si u sukobu ili sporu.	16 (4,0)	24 (6,0)	108 (27,1)	124 (31,1)	127 (31,8)
Prilagoditi vlastito mišljenje o sukobu ili sporu uvažavajući argumente tog učenika/ učenice.	20 (5,0)	29 (7,3)	135 (33,8)	121 (30,3)	94 (23,6)
Predložiti rješenje sukoba ili spora koje uvažava oba viđenja.	7 (1,8)	37 (9,3)	67 (16,8)	140 (35,1)	148 (37,1)
Prihvatiti zajedničko rješenje sukoba ili spora.	12 (3,0)	17 (4,3)	78 (19,5)	98 (24,6)	194 (48,6)

Iz tablice je vidljivo da se učenici procjenjuju najsposobnijima za prihvatiti zajedničko rješenje sukoba ili spora, iznijeti vlastito mišljenje o sukobu ili sporu te saslušati mišljenje učenika/učenice s kojim/kojom je u sukobu ili sporu. Najmanje sposobnim se procjenjuju za prilagoditi vlastito mišljenje o sukobu ili sporu uvažavajući argumente tog učenika/učenice te reći tom učeniku/ici da sukob ili spor postoji među njima. Prihvaćanjem tvrdnje od (48,6%), ispitanici iskazuju izrazitu spremnost za prihvaćanja zajedničkog, rješenja sukoba što je moguće pokazatelj njihove izuzetne zrelosti. Skoro u jednakoj mjeri učenici procjenjuju važnost iznošenja vlastitog mišljenja o sporu što bi svima olakšalo i poboljšalo komunikaciju i život učenika.

Ajduković i Pećnik (2007), ističu usvajanje specifičnih socijalnih vještina kao uvjet za razvoj vještina ključnih za nenasilno i konstruktivno rješavanje sukoba što uključuje izražavanje želja i potreba, slušanje i vještine pregovaranja. U svrhu poticanja suradničkih odnosa i pozitivne interakcije među učenicima, važno je razvijati vještine komuniciranja izražavanje stavova i mišljenja, navika slušanja i podržavanja (Musić, 2011).

Kako bi se ispitala dimenzionalnost navedene skale provedena je eksploratorna faktorska analiza pod modelom glavnih komponenti uz varimax rotaciju. Značajnost korelacijske matrice utvrđena je Bartlettovim testom, a pogodnost korelacijske matrice za faktorizaciju Kaiser-Meyer-Olkinovim testom adekvatnosti uzorkovanja. Bartlettov test značajnosti korelacijske matrice je umjeren ($\chi^2 = 700,896$) i značajan uz rizik manji od 1%. Kaiser-Meyer-Olkinov indeks adekvatnosti uzorkovanja iznosio je 0,80 što pokazuje da je matrica korelacija varijabli mjernog instrumenta pogodna za provedbu faktorizacije. Prema Gutman-Kaiserovu kriteriju, dobiven je jedan generalni faktor nazvan *Sposobnost rješavanja sukoba* sa značajnim karakterističnim korijenom (3.05). Ekstrahiranim faktorom objašnjeno je ukupno 43,53% varijance.

Tablica 6. Prikaz faktorskih zasićenja pojedinih tvrdnji ljestvice

	Faktorska zasićenja
Reći tom učeniku/ učenicu da sukob ili spor među vama postoji.	,519
Iznijeti vlastito mišljenje o sukobu ili sporu.	,565
Saslušati mišljenje učenika/ učenice s kojim/ kojom si u sukobu ili sporu	,478
Uvažiti argumente učenika/ učenice s kojim/ kojom si u sukobu ili sporu.	,771
Prilagoditi vlastito mišljenje o sukobu ili sporu uvažavajući argumente tog učenika/ učenice.	,794
Predložiti rješenje sukoba ili spora koje uvažava oba viđenja.	,743
Prihvatiti zajedničko rješenje sukoba ili spora.	,673

Ukupan rezultat formiran je kao jednostavna linearna kombinacija odgovora na pojedine tvrdnje iz ljestvice, pri čemu više vrijednosti ukazuju na razvijenije vještine rješavanja sukoba. Pouzdanost ove skale je zadovoljavajuća i iznosi Cronbach alpha = 0,773.

Tablica 7. Spolne razlike u percepciji razvijenosti sposobnosti rješavanja sukoba (t-test za nezavisne uzorke)

	Spol	N	X	SD	T	P
Vještine	Ženski	251	3,91	,639	1,796	0,074
	Muški	148	3,78	,776		

Nisu utvrđene značajne spolne razlike u percepciji vlastite sposobnosti za rješavanje sukoba/sporova. Prema istraživanju Puzić, Baranović i Doolan (2011), po pitanju sporova i nasilja u školi, utvrđene su spolne razlike budući su učenice pokazale veću osjetljivost u odnosu na učenike. One smatraju da su im u rješavanju sporova veliku podršku učitelji na koje se često i ugledaju. Skelac (2017) navodi učeničku percepciju po kojoj kao preduvjet za dobru komunikaciju i suradničke odnose ističu pozitivno ozračje. Dok spor smatraju sastavnim dijelom svakodnevne komunikacije među svojim kolegama.

Tablica 8. Testiranje značajnosti razlika u percepciji vlastite sposobnosti za rješavanje sukoba s obzirom na školu koju učenici pohađaju (jednosmjernom ANOVOM)

	N	X	SD	F	P
Turistička	103	3,87	,745	,205	,815
Gimnazija	200	3,88	,613		
Ekonomska	96	3,82	,799		

Nisu utvrđene značajne razlike u percepciji vlastite sposobnosti za rješavanje sukoba s obzirom na školu koju učenici pohađaju.

Zaključak

Rezultati su pokazali da se učenici procjenjuju najsposobnijima za prihvatiti zajedničko rješenje sukoba ili spora, iznijeti vlastito mišljenje o sukobu ili sporu te saslušati mišljenje učenika/učenice s kojim/kojom je u sukobu ili sporu. Najmanje sposobnim se procjenjuju za prilagoditi vlastito mišljenje o sukobu ili sporu uvažavajući argumente tog učenika/učenice te reći tom učeniku/ici da sukob ili spor postoji među njima. Prema faktorskim zasićenjima iz ljestvice, dobivene su više vrijednosti koje ukazuju na razvijenije vještine rješavanja sukoba s napomenom na visoku pouzdanost navedene ljestvice

(Cronbach alpha = 0,773.). Prema dobivenim nalazima istraživanja nisu utvrđene značajne razlike u percepciji vlastite sposobnosti za rješavanje sukoba/sporova u odnosu na spol i školu koju učenici pohađaju. Nepostojanje gore navedenih razlika je obećavajuće je i pruža nadu u zrelost i sposobnost učenika u upravljanju sporovima. Moguća pomoć učitelja putem medijacije, ali i jačanjem vještina komuniciranja među učenicima pruža nadu u međusobno uvažavanje i toleranciju u školskim klupama i hodnicima. Prihvatanjem različitog mišljenja i činjenjem kompromisa u svrhu poboljšanja suradničkih odnosa zahtjevna je zadaća svih učitelja i njihovih učenika. Ovaj rad otvara prostor za novija i opsežnija istraživanja problematike sukobljavanja među učenicima u svrhu poboljšanja nastavnog procesa, ali i provedbe istog.

Literatura

1. Ajduković, M. Pečnik, N. (2007) *Nenasilno rješavanje sukoba*. 2. izdanje. Zagreb: Alinea.
2. Ajduković, M. (2003) Pretpostavke konstruktivnog rješavanja problema i sukoba u procesu socijalne rekonstrukcije. U: Ajduković, D., ur., *Socijalna rekonstrukcija zajednice: psihološki procesi, rješavanje sukoba i socijalna akcija*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć, str. 231-255.
3. Ajduković, M. Sladović-Franz, B. (2003) Razumijevanje sukoba. U: Ajduković, D., ur., *Socijalna rekonstrukcija zajednice: psihološki procesi, rješavanje sukoba i socijalna akcija*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć, str. 195-210.
4. Coleman, P. T. Deutsch, M. (2000) *Cooperation, Conflict Resolution, and School Violence: A Systems Approach* [online]. New York: Columbia University, Institute for Urban and Minority Education.
5. Fox-Koepke, M. i Harkins, D. A. (2008) Conflict in the Classroom: Gender Differences in the Teacher-Child Relationship. *Early Education and Development*
6. Hammer, M. R. (2005) The Intercultural Conflict Style Inventory: A conceptual framework and measure of intercultural conflict resolution approaches. *International Journal of Intercultural Relations* [online], 16 (64).
7. Ibišević-Muminović, J. i Pijaca, E. (2009) Možemo to riješiti: Medijacijom prema kulturi demokratske komunikacije i rješavanja sukoba. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.
8. Kreidler, W. J. (1984) *Creative Conflict Resolution: more than 200 activities for keeping peace in the classroom*. Glenview, Illinois and London: Scott, Foresman and Company.
9. Kyriacou, C. (1995) *Temeljna nastavna umijeća: Metodički priručnik za uspješno poučavanje i učenje*. Zagreb: Educa.
10. Musić, H. (2017): Autoritarna i demonstrativna komunikacija. TUZL.OFF SET
11. Palmer, J. (2001) Conflict Resolution: Strategies for the Elementary Classroom. *The Social Studies*, 92 (2), str. 65-68.
12. Puzić, S., Baranović, B., Doolan, K. Školska klima i sukobi u školi. *Sociologija i prostor*, 49 (2011) 191 (3): 335-358.
13. Sagkal, A. S., Turnuklu, A. i Totan, T. (2016) Peace Education's Effects on Aggression: A Mixed Method Study. *Eurasian Journal of Educational Research* [online], 16 (64).
14. Sandy, S. V. (2006) The Development of Conflict Resolution Skills: Preschool to Adulthood. U: Deutsch, M., Coleman, P. T. i Marcus, E. C., ur., *The Handbook of Conflict Resolution: Theory and Practice*. 2. izdanje. San Francisco: Jossey-Bass, str. 356-387.
15. Silver, C. i Harkins, D. (2007) Labeling, Affect, and Teachers' Hypothetical Approaches to Conflict Resolution: An Exploratory Study. *Early Education and Development*.
16. Skelac, M. (2017). Sukobi u komunikacijskim odnosima između učenika i učitelja. *Život i škola-časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*. Vol. LXIII. No. 2, 2017. str. 49-58.
17. Šimić Šašić, S. (2016) Odnos nastavnik-učenik: sličnosti i razlike s obzirom na dob učenika te efekti na učenje. U: Bilić, V. i Bašić, S., ur., *Odnosi u školi: prilozi za pedagogiju odnosa*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 98-133.

18. Škutor, M., (2016). Uloge nastavnika u kreiranju socio-emocionalnih aspekata nastave, *Učenje i nastava*, Beograd, Klet-društvo za razvoj obrazovanja. (pregledni rad.
19. Uzelac, M. (2000) *Za svemire: priručnik miroljubivog rješavanja sukoba u osnovnoj i srednjoj školi*. Zagreb: Mali korak.
20. Vlah, N. (2013) Obrasci ponašanja u socijalnim sukobima. U: Jekić, Z., ur., *Poželjna ponašanja mladih u konfliktima*. Zagreb: Biakova, str. 17-58.

STUDENTS 'ABILITY TO RESOLVE DISPUTES

Summary: *The importance of successful communication among students is a possible condition for better student achievement. Therefore, students' ability to resolve disputes is an important factor in improving their communication. This paper provides an overview of research findings on students' ability to resolve disputes, as well as ways to resolve them. 399 students participated in the research, of which 148 (37.1%) students and 251 (62.9%) students. No significant differences were found in the perception of one's own ability to resolve conflicts / disputes with regard to gender and the school that students attend. According to the results of the research, the participants attach importance to expressing their own opinion, respecting other people's opinion, but also presenting arguments to defend their own opinion. Students are rated the most capable of accepting a common solution to a conflict or dispute, and the least capable are rated to adjust their own opinion about the conflict or dispute. The student's ability to resolve a dispute should be another of his essential competencies. It is the obligation of schools to design and organize workshops for students in strengthening the above-mentioned competence as part of extracurricular activities.*

Key words: *expressing one's own opinion, communication, disputes among students, common solution.*